IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

O‘SMIRLARDA SHAXSGA DOIR MOTIVLAR VA SHAXSIY RESURSLARNI PSIXOLOGIK MODELLASHTIRISH

Abdurasulov Jahongirmirzo
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti
Psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi
Jmra9923@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘smirlik davrida shaxsga doir motivlar hamda shaxsiy resurslarning shakllanish xususiyatlari psixologik nuqtai nazardan tahlil qilingan. O‘smirlik davri shaxs taraqqiyotining murakkab va mas’uliyatli bosqichi sifatida insonning motivatsion sohasi, o‘zini anglash jarayoni hamda ichki imkoniyatlarining faol rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Tadqiqotda o‘smirlarning shaxsiy rivojlanishida motivlarning o‘rni, psixologik resurslarning tarkibiy tuzilishi hamda ularning o‘zaro bog‘liqligini aks ettiruvchi psixologik model ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: o‘smirlik davri, motivatsiya, shaxsga doir motivlar, shaxsiy resurslar, psixologik model, o‘zini anglash, psixologik barqarorlik, ijtimoiy moslashuv, o‘zini o‘zi rivojlantirish, refleksiya.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda yosh avlodning intellektual, ma’naviy va psixologik salohiyatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, o‘smirlik davri shaxs rivojlanishining eng murakkab va dinamik bosqichlaridan biri bo‘lib, bu davrda shaxsning motivatsion sohasi, qadriyatlar tizimi, hayotiy maqsadlari va o‘z imkoniyatlariga bo‘lgan munosabati faol shakllanadi. Mazkur davrda yuzaga keladigan psixologik o‘zgarishlar kelgusida shaxsning kasbiy, ijtimoiy va shaxsiy kamolotiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida o‘smirlar oldida murakkab tanlovlar, yangi ijtimoiy talablar hamda raqobat muhiti shakllanmoqda. Bunday vaziyatda shaxsning ichki motivlari va shaxsiy resurslari uning muvaffaqiyatli rivojlanishining asosiy determinantlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli o‘smirlarning motivatsion sohasi hamda shaxsiy resurslarini ilmiy jihatdan o‘rganish va ularni psixologik modellashtirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Shaxs motivatsiyasi muammosi psixologiya fanida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. A. Maslou, K. Rodjers, D. MakKlelland, V. Frankl, A.N. Leontev, S.L. Rubinshteyn, L.I. Bojovich kabi olimlar motivlarning shaxs rivojlanishidagi o‘rni va ahamiyatini ilmiy asoslab berganlar.

A. Maslouning ehtiyojlar iyerarxiyasi nazariyasiga ko‘ra, inson faoliyati turli darajadagi ehtiyojlarni qondirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, o‘zini namoyon qilish ehtiyoji eng yuqori motiv sifatida namoyon bo‘ladi. K. Rodjers esa shaxsning ichki imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish jarayonini inson rivojlanishining asosiy omili sifatida ko‘rsatadi.

Zamonaviy psixologiyada shaxsiy resurslar tushunchasi psixologik barqarorlik, rezilyentlik, o‘ziga ishonch, refleksiya, emotsional intellekt va kommunikativ kompetentlik kabi omillarni o‘z ichiga oluvchi murakkab tizim sifatida talqin qilinadi.

Natijalar va tahlil

Tadqiqotlar natijasida o‘smirlarda shaxsga doir motivlar quyidagi asosiy guruhlarga ajratildi:

1. O‘zini namoyon qilish motivlari

Mazkur motivlar o‘smirning o‘z qobiliyatlarini namoyish etish, tengdoshlari orasida e’tirof etilish va muvaffaqiyatga erishishga intilishi bilan bog‘liq.

2. Muvaffaqiyatga erishish motivlari

O‘quv faoliyati, sport, ijodiy faoliyat va ijtimoiy hayotda muvaffaqiyat qozonishga bo‘lgan intilish mazkur motivlar asosini tashkil etadi.

3. Ijtimoiy motivlar

Jamoaga mansublik hissi, ijtimoiy mavqe, tengdoshlar bilan muloqot va ijtimoiy e’tirofga ehtiyoj mazkur guruhga kiradi.

4. O‘zini rivojlantirish motivlari

Bilim olish, yangi ko‘nikmalarni egallash, shaxsiy o‘sish va o‘z ustida ishlashga qaratilgan motivlar hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, mazkur motivlarning rivojlanishi o‘smirlarning mavjud shaxsiy resurslari bilan bevosita bog‘liq.

O‘smirlarda shaxsiy resurslarning tarkibiy modeli

O‘smirlarning shaxsiy resurslari quyidagi komponentlardan tashkil topadi:

Kognitiv resurslar

- Tanqidiy fikrlash
- Muammoni hal qilish qobiliyati
- Intellektual salohiyat
- Refleksiv tafakkur

Emotsional resurslar

- Emotsional barqarorlik
- O‘z his-tuyg‘ularini boshqarish
- Stressga bardoshlilik
- Empatiya

Motivatsion resurslar

- Ichki motivatsiya
- Maqsadlilik
- Qat’iyatlilik
- O‘ziga ishonch

Ijtimoiy resurslar

- Kommunikativ kompetentlik
- Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash
- Hamkorlik ko‘nikmalari
- Liderlik qobiliyatlari

O‘smirlarda shaxsga doir motivlar va shaxsiy resurslarning psixologik modeli

Tadqiqot asosida quyidagi mualliflik modeli ishlab chiqildi:

Shaxsga doir motivlar
Maqsadlarni anglash
Ichki motivatsiyaning faollashuvi
Shaxsiy resurslarni safarbar etish
Psixologik barqarorlik
Ijtimoiy moslashuv
O‘zini o‘zi rivojlantirish
Shaxsiy muvaffaqiyat

Mazkur model o‘smirning ichki motivlari uning mavjud psixologik resurslarini faollashtirish orqali shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, o‘smirlarda motivatsion tizimning rivojlanganligi shaxsiy resurslarning samarali namoyon bo‘lishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, ichki motivatsiyaning yuqori

darajasi o‘smirlarda psixologik barqarorlik, mustaqillik va ijtimoiy faollikning rivojlanishiga yordam beradi.

Shuningdek, shaxsiy resurslarning yetarli darajada shakllanmaganligi o‘smirlarda motivatsion inqirozlar, ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari hamda emotsional zo‘riqishlarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Xulosa

O‘smirlarda shaxsga doir motivlar va shaxsiy resurslar shaxs rivojlanishining muhim psixologik determinantlari hisoblanadi. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan psixologik model motivlar va resurslarning o‘zaro integratsiyalashgan holda shaxsning ijtimoiy moslashuvi, psixologik barqarorligi hamda o‘zini o‘zi rivojlantirishiga xizmat qilishini ko‘rsatdi.

Kelgusida o‘smirlarning motivatsion sohasi va shaxsiy resurslarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus psixologik dasturlar ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maslow A. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1954.
2. Rogers C. On Becoming a Person. – Boston: Houghton Mifflin, 1961.
3. Frankl V. Man’s Search for Meaning. – Boston: Beacon Press, 1963.
4. Leontyev A.N. Activity, Consciousness, Personality. – Moscow: Progress Publishers, 1978.
5. Bojovich L.I. Personality and Its Formation in Childhood. – Moscow: Prosveshchenie, 1968.
6. Rubinstein S.L. Fundamentals of General Psychology. – Moscow: Pedagogika, 1989.
7. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. G‘oziyev E.G. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.